

Protocol lees- en spellingproblemen en dyslexie

Baarn, januari 2020

Inhoudsopgave

Inleiding	4
1. Leesbevordering en leesplezier	5
1.1 Missie St. Aloysius.....	5
1.2 Visie St. Aloysius.....	5
1.3 Doel leesplezier en leesbevordering, kerndoel 9 van het SLO	5
1.4 Waarom leesplezier belangrijk is	5
1.5 Leescoördinatoren en leesconsulent St. Aloysius.....	6
1.6 Samenstelling collectie bibliotheek	6
1.7 Ouderbetrokkenheid.....	6
1.8 Budget.....	6
1.9 Aandachtspunten leesbevordering	6
1.10 Werkvormen om leesplezier te vergroten in de klas	7
1.11 Activiteiten St. Aloysius leesbevordering.....	7
1.12 Afspraken bezoek schoolbibliotheek	8
1.13 Technisch lezen	8
1.14 Doel technisch lezen	9
1.15 Methodes technisch lezen St. Aloysius	9
1.16 Waarom technisch lezen belangrijk is	9
1.17 Ouderbetrokkenheid technisch lezen	9
1.18 Aandachtspunten technisch lezen	9
1.19 Werkvormen om technisch lezen te vergroten in de klas	9
1.20 Begrijpend lezen	10
1.21 Doelen begrijpend lezen	10
1.22 Methoden begrijpend lezen	10
1.23 Hoe kan begrijpend lezen slagen.....	10
1.24 Strategieën	10
1.25 Aandachtspunten begrijpend lezen St. Aloysius	10
2. Ondersteuningsniveaus	11
2.1 Zorgniveau 1.....	11
2.2 Zorgniveau 2.....	11
2.3 Zorgniveau 3.....	11
3. Dyslexie	13
3.1 Wat is dyslexie?	13
3.2 Hoe is dyslexie te herkennen?.....	13
3.3 Wat zijn de oorzaken van dyslexie?.....	13
3.4 Welke gevolgen heeft dyslexie?	14
3.5 Diagnosticeren dyslexie	14
4. Voorbereidend lezen en spelling in groep 1 en 2	16
4.1 Voorbereidend lezen en spelling in groep 1 en 2	16
4.2 Leesproblemen in groep 1 en 2.....	16
4.3 Procedure bij aanmelding St. Aloysiuschool	16
4.4 Toetsing en observatie groep 1 en 2	16
4.5 Plan van aanpak	17
4.6 Hoe kunnen ouders hun kind in groep 1 en 2 helpen?	18
5. Lezen en spelling in groep 3	19
5.1 Veilig Leren Lezen – KIM-versie.....	19
5.2 Leesproblemen in groep 3	19

5.3	Waar letten de leerkrachten van basisschool St. Aloysius op in groep 3?	19
5.4	Wat doen de leerkrachten van groep 3 als een mogelijke achterstand in lees- spellingontwikkeling wordt gesignaleerd?	20
5.5	Tips voor ouders hoe zij hun kind in groep 3 kunnen helpen?	21
6.	Lezen en spelling in groep 4 t/m 8	22
6.1	Spellen en Lezen in groep 4 t/m 8.....	22
6.2	Leesproblemen en spellingsproblemen in groep 4 t/m 8.....	22
6.3	Waar letten de leerkrachten van basisschool St. Aloysius op vanaf groep 4?.....	22
6.4	Wat doen de leerkrachten van groep 4 als een mogelijke achterstand in taalontwikkeling wordt gesignaleerd?	23
6.5	Tips voor ouders hoe zij hun kind in groep 4 kunnen helpen?	24
6.6	Bovenbouw	25
6.7	Leesproblemen en spellingsproblemen in de bovenbouw	25
6.8	Waar letten de leerkrachten van basisschool St. Aloysius op in de bovenbouw? ..	26
6.9	Wat doen de leerkrachten van de bovenbouw als een mogelijke achterstand in taalontwikkeling is gesignaleerd?	27
6.10	Tips voor ouders hoe zij hun kind in de bovenbouw kunnen helpen?	27
7.	Speciale maatregelen en hulpmiddelen	29
7.1	Welke leerlingen komen in aanmerking voor speciale maatregelen?	29
7.2	Citotoetsen en dyslexie	29
8.	Bouw!.....	30
8.1	Wat is Bouw!?	30
8.2	Preventieve aanpak	30
8.3	Starten midden groep 2, begin groep 3	30
8.4	Visie van Samenwerkingsverband SWV de Eem	30
8.5	Poortwachter	30
8.6	Het werken met BOUW!	31
8.7	Visie, beleid en uitvoering St. Aloysius.....	31
	Bijlage 1	33
	Dyslexiekaart	33
	Bijlage 2.	34
	Leesonderwijs en dyslexie - St. Aloysius.....	34

Inleiding

In Nederland heeft ongeveer tien procent van de leerlingen op de basisschool moeite met leren lezen en spellen. Ongeveer drie tot vijf procent van deze leerlingen heeft problemen met lezen en spellen als gevolg van dyslexie. Een deel van deze kinderen blijft achter bij het leren lezen in groep 3 van de basisschool. Anderen lopen vast in de brugklas als ze met de moderne vreemde talen te maken krijgen of als ze steeds meer teksten zelfstandig moeten doorwerken. Niet goed kunnen lezen heeft verstrekkende gevolgen voor de gehele schoolloopbaan en voor het functioneren in een geletterde maatschappij als de onze. Preventie van leesproblemen en het zo vroeg mogelijk verhelpen ervan is daarom een belangrijke taak waar basisschool St. Aloysius voor staat.

In 2019 kent de St. Aloysius een rijk gevulde schoolbibliotheek in samenwerking met de bibliotheek in Baarn. Er wordt goed ingezet op leesbevordering en motivatie. Daarom wordt in hoofdstuk 1 veel aandacht besteed aan onze wijze van het leesaanbod.

De intern begeleider begeleidt leerkrachten als er bij een leerling sprake is van leesproblemen en/of dyslexie. De leerkrachten zijn in staat te signaleren als het gaat om leerlingen met een leesachterstand of een leerling waarbij het vermoeden van dyslexie naar boven komt.

Om ervoor te zorgen dat de handelingsverlegenheid bij leerlingen met ernstige lees- en spellingproblemen en dyslexie weggenomen wordt en er op eenduidige wijze gediagnosticeerd en begeleid kan worden, hebben wij, in navolging van de landelijk ontwikkelde dyslexieprotocollen, voor onze school dit protocol geschreven. Dit document geeft de ouders en de leerkrachten van basisschool St. Aloysius nu en in de toekomst houvast bij:

- het stap voor stap opsporen van lees- en spellingproblemen
- het signaleren van dyslexie
- het bieden van de juiste hulp
- het begeleiden van dyslectische leerlingen

1. Leesbevordering en leesplezier

1.1 Missie St. Aloysius

“Waar we op eigen wijze samen groeien”

1.2 Visie St. Aloysius

Wij genieten van de groei en de eigenheid van ieder kind.

- Wij vinden onze verschillen waardevol, hoe lastig soms ook. Verschillen zijn nodig om onszelf te kunnen zijn en onszelf en de ander te respecteren.
- Wij willen dus ook graag dat kinderen zich vergelijken met zichzelf, dus inzien dat ze groeien;
- Wij hebben een natuurlijk talent om ruimte te bieden en een kind zich welkom te laten voelen en vinden dat ieder kind er mag zijn. Hier selecteren we ons personeel op;
- Wij zetten ons in om iedereen zijn talenten zowel op cognitief en sociaal gebied, als ook op het gebied van muziek, toneel en vormgeving te laten ontwikkelen en ontdekken.

Voor ons is het belangrijk dat we de persoonlijke en cognitieve groei volgen en stimuleren, voor een optimale plek in de maatschappij.

Onze visie op onderwijs is terug te herleiden naar **drie V's**:

We voelen ons **Verbonden**.

We zijn verschillend en hebben elkaar nodig. We laten elkaar niet los. Juist door de relatie die we met elkaar aangaan, kunnen we verschillend zijn. Dit geldt voor de relaties met de kinderen, de relaties tussen de kinderen en de collega's onderling, maar ook voor de relaties met ouders en andere ketenpartners.

We geven elkaar **Vrije ruimte**.

Iedereen heeft bij ons de vrije ruimte om te ontdekken wie hij is, waar hij van houdt en wat hij kan. Om resultaten te bereiken is ontwikkel- en leefruimte nodig. Inspiratie vinden wij in het creatief gebruik maken van ruimte, letterlijk en figuurlijk.

We zijn **Vindingrijk**.

We zijn creatief. Ons onderwijs is erop gericht om flexibel en creatief te denken én leren te stimuleren met elkaar en met de omgeving.

1.3 Doel leesplezier en leesbevordering, kerndoel 9 van het SLO

Leesplezier is de basis voor het leren lezen. Als kinderen plezier hebben in lezen, lezen ze meer en beter. Leesplezier draagt bij aan een goed technisch en begrijpend leesniveau en aan een grote woordenschat.

We vinden als school de volgende dingen belangrijk:

- Vertellen
- Voorlezen
- Vrij lezen
- Interactief werken met prentenboeken
- Mondelinge en schriftelijke presentaties

1.4 Waarom leesplezier belangrijk is

Als kinderen het lezen eenmaal leuk vinden, zullen ze het ook meer gaan doen en daardoor dus ook technisch beter gaan lezen.

- Lezen is bevorderlijk voor de taalvaardigheid (op alle gebieden: woordenschat, spelling, schriftelijke en mondelinge uitdrukkingsvaardigheid).

- Lezen is stimulerend voor het inlevingsvermogen en ontwikkelt de fantasie.
- Lezen ontwikkelt het esthetisch gevoel, door o.a. het bekijken van mooie illustraties en het lezen van poëtische, beeldende taal.
- Lezen ontwikkelt de kennis en het inzicht omtrent jezelf, de medemens en de omringende wereld.
- Lezen laat je deelnemen en kennismaken aan 'cultuur'.
- Lezen biedt spanning en/of ontspanning en daarmee dus veel plezier.

1.5 Leescoördinatoren en leesconsulent St. Aloysius

Er zijn twee leescoördinatoren aanwezig: Elias Sneijder en Lia van Diermen. Ze hebben beide de cursus Open Boek gevolgd. Lia heeft ook de cursus leescoördinator gevolgd. Voor ieder zijn er 20 taakuren per schooljaar beschikbaar. De leesconsulent is Laura MC Kaay (4 uur per week beschikbaar). Samen zorgen zij voor een goed functionerende schoolbibliotheek en het inplannen voor leesbevorderingswerkvormen. Ze komen 4x per jaar bijeen voor bespreken leesbevorderingsactiviteiten. Daarnaast gaan Elias en Lia ook 2x per jaar naar regionale bibliotheekbijeenkomsten.

1.6 Samenstelling collectie bibliotheek

De leerlingen zijn betrokken geweest bij de samenstelling van de collectie. De leesconsulent is vanaf groep 3 alle groepen langs geweest met briefjes waarop de leerlingen hun wensen kenbaar konden maken.

De verdeling van de boekencollectie is ongeveer als volgt:

AP	2%
AK	11%
E (eerste boekjes)	11,2%
A- leesboeken	19,5%
B- leesboeken	35%
C- leesboeken	1,9 %
J- boeken	12,3%
Totaal (03-09-2019)	1114 boeken

1.7 Ouderbetrokkenheid

De schoolbibliotheek wordt gerund door een groep enthousiaste ouders en groep 7 leerlingen. Elke ochtend is de bibliotheek open van 8.30-9.15 uur. De groepen hebben vaste tijden om boeken te ruilen. In elke groep is een volwaardig kleine klassenbibliotheek waar kinderen uit kunnen kiezen als hun boek uit is en ze nog niet kunnen ruilen. Ook het onderling ruilen is mogelijk. Er is een rooster voor ouders en leerlingen die van vakantie tot vakantie gaat. Deze maakt leesspecialist Lia van Diermen.

1.8 Budget

De school betaalt € 10,- per leerling per jaar voor aanvulling en vervanging van de boekencollectie. De gemeente subsidieert voor 4 jaar een leesconsulente (2019- 2023)

1.9 Aandachtspunten leesbevordering

- De leerlingen kennen de afspraken die gemaakt zijn over het bibliotheekbezoek.

- De leerlingen leren aandacht te hebben voor de keuze van hun boek(en), omdat ze maar één keer in de week kunnen ruilen.
- De leerlingen leren de schoolbibliothek kennen: ze weten de soorten boeken te vinden, die ze willen hebben.
- De leesbevorderingslessen in de methode Station Zuid hoeven niet letterlijk en op volgorde gevolgd te worden, maar mogen op een eigen creatieve manier ingevuld worden.
- Samenleesboekjes inzetten, om zo oudere en jongere leerlingen aan elkaar te koppelen. Dit in plaats van het 'gewoon' lezen. De afspraken maakt de leerkracht van groep 3/4 in de klas met de oudere kinderen.
- Aanschaffen 'samenleesboekjes' (leesconsulent).
- Leerkrachten van groep ½ halen vooralsnog zelf 10 boeken, maar leren de kinderen zelf te halen en weg te brengen in de schoolbibliothek.
- 2x per jaar evalueert de leerkracht samen met leerlingen hoe kinderen het lezen ervaren m.b.t de schoolbibliothek. Vragen kunnen zijn: hoe kies jij je boek, heb je genoeg tijd om het te lezen, welke boeken kies je uit, heb je nog behoefte aan bepaalde boeken die er nu niet staan.

1.10 Werkvormen om leesplezier te vergroten in de klas

25 werkvormen ter inspiratie om het leesplezier te vergroten.

In de bouwvergadering wordt 2x per jaar aandacht besteed aan de werkvorm die je hebt gebruikt.

1. Een boek voor jou
2. Boekenshushi
3. Top 10 (top 5)
4. Schrijver op een voetstuk
5. Boekendans
6. Boekintroduktie door de leerkracht
7. Teken de hoofdpersoon
8. Boekgesprek in tweetallen
9. Voorspellen
10. Zoek de titels (dia op het digibord)
11. Schrijversnamen, dia op het digibord
12. Heftig
13. Een plein vol boeken
14. Klinkt als..
15. Raden maar
16. Hoofdpersoon zoekt boek
17. Liever informatiever
18. Leesgewoonten
19. Boekentips voor de volgende groep
20. Kort en krachtig
21. Chambers vragenlijst
22. Chambers kaartjes
23. Kaftencarrousel
24. Een plaatje zegt meer dan duizend woorden
25. Speeddate

Extra: Zorg voor een gezellige boekenhoek, waar kinderen rustig kunnen lezen.

Elke klas heeft een eigen klassenbibliothek, zodat er altijd wat te lezen is.

1.11 Activiteiten St. Aloysius leesbevordering

De activiteiten wisselen per jaar, want we willen afwisseling in de aangeboden landelijke activiteiten.

Dit wordt elk jaar in het protocol geüpdatet.

2019 – 2020		
6 september	opening bibliotheek	Iedereen
2 oktober	Kinderboekenweek thema 'reis je mee'	team, leescoördinatoren en leesconsulent
oktober	boekenbeurs	KBW commissie
november	monitor; check welke boeken kinderen uitkiezen in de bibliotheek	leesconsulent
22 januari	ationale voorleesdagen	team
februari	bibliotheekbezoek groep 3	leesconsulent, groepsleerkracht
maart	kinderjury	leesconsulent
18 maart	netwerkbijeenkomst	leesconsulent en leescoördinatoren
april	voor groep ½ jaarlijkse actie; geef een prentenboek cadeau	gemeente
juni	bestellen materiaal voor KBW	kbw- commissie
juni	nieuw activiteitenplan opstellen	leesconsulent en leescoördinatoren
juni	bibliotheekboeken inleveren en controleren	biebouders en leesconsulent
	aanschaffen nieuwe bibliotheekboeken 3x per jaar	Leesconsulent
mei	Aanmelden 30 dezelfde boeken voor BB	leescoördinator

1.12 Afspraken bezoek schoolbibliotheek

1. In de bieb fluister je;
2. Je levert je boek in op de daarvoor bestemde plek;
3. Er mogen 6 leerlingen tegelijkertijd in de schoolbieb zijn;
4. Je houdt de bieb netjes;
5. Je mag alleen op de afgesproken tijd naar de schoolbieb

1.13 Technisch lezen

De leerlingen ervaren lezen niet alleen als schoolvak, maar ook als een zinvolle vrijetijdsbesteding. Kinderen die in hun vrije tijd lezen, vergroten hun leeservaring en hierdoor hun leesvaardigheid en dat heeft weer een positief effect op de leerresultaten. De school wil door middel van een uitdagende leesomgeving, het oefenen van verschillende activiteiten per groep én lezende leerkrachten, de kinderen stimuleren tot lezen, waardoor zij de school verlaten met een goed leesniveau.

1.14 Doel technisch lezen

De leerlingen halen aan het einde van het jaar de minimale AVI-score die past bij de groep, waarin ze zitten.

1F: leerling kan teksten lezen, dat woordherkenning tekstbegrip niet in de weg staat.
1S/2F: + kan teksten vloeiend, vlot en correct lezen.

1.15 Methodes technisch lezen St. Aloysius

In groep 1/ 2 Kleuteruniversiteit.
Groep 3 Veilig leren lezen (kimversie)
Groep 4 t/m 8 Station Zuid

1.16 Waarom technisch lezen belangrijk is

- Om er plezier in te hebben;
- Om snel te leren lezen;
- Woordkennis op te doen;
- Om goed voor te kunnen lezen, rekening houdend met de boodschap en het publiek, tempo en toon;
- Om de teksten begrijpend te kunnen lezen en te analyseren.

1.17 Ouderbetrokkenheid technisch lezen

We betrekken ouders bij het leesproces van de kinderen. Kinderen die moeite hebben met het onthouden van de letters kunnen vanaf groep 2 (vanaf maart) thuis aan de gang met het computerprogramma "bouw". (zie bijlage bouw) Dit wordt voortgezet in groep 3. Zodra kinderen in groep 3 matig/ onvoldoende scores krijgen ouders leeswerk mee om thuis te oefenen. Vanaf groep 4 wordt er gestimuleerd om met hun kind te roetsjen. Ouders krijgen dan gekopieerd werk uit Station Zuid mee.

1.18 Aandachtspunten technisch lezen

- Werken met het dyslexieprotocol
- Gebruikmaken van het programma 'bouw', startend bij groep 2;
- Zoveel mogelijk kilometers maken. Minstens:
- Elke dag 20 minuten stillezen
- Elke dag 15 minuten voorlezen;
- Elke dag (met een ouder) roetsjen.

1.19 Werkvormen om technisch lezen te vergroten in de klas

- Boeken lenen uit schoolbib;
- Door-, voor-, koorlezen;
- duolezen
- Gebruik maken van software;
- Leeswerk mee naar huis geven om nog meer kilometers te maken.
- Interesse bevorderen d.m.v. activiteiten, zie leesbevordering/ plezier

1.20 Begrijpend lezen

Begrijpend lezen is denken over de tekst die je leest. Door strategieën toe te passen krijg je inzicht in je eigen lees- denk en begripsproces. Hierdoor bouw je kennis van taal en de wereld op.

1.21 Doelen begrijpend lezen

- Leerlingen leren informatie te achterhalen in informatieve en instructieve teksten
- Leerlingen leren informatie en meningen te ordenen
- Leerlingen leren informatie en meningen te vergelijken en te beoordelen in verschillende teksten
- Leerlingen krijgen plezier in het lezen en schrijven van voor hen bestemde verhalen, gedichten en informatieve teksten
- Leerlingen leren bij de doelen strategieën te herkennen, te verwoorden, te gebruiken en te beoordelen

1.22 Methoden begrijpend lezen

Groep 1/ 2	Kleuteruniversiteit
Groep 3	Veilig leren lezen (kim-versie)
Groep 4/5	Lezen in beeld
Groep 6/ 8	Nieuwsbegrip XL

1.23 Hoe kan begrijpend lezen slagen

- Door de tekst centraal te stellen.
- Beperkt aantal leesstrategieën toepassen
- Leerkracht als model
- Gebruik maken van EDI
- Betekenisvol verwerken
- Toepassen van gevarieerde teksten
- Kan ook gebruik maken van teksten uit andere methodes

1.24 Strategieën

- Voorspellen. Titels, illustraties, opvallende woorden (vet, onderstreept, schuin), wat weet je er al van.
- Vragen stellen. Welke vragen komen bij mij op, waar staat het antwoorde van de vraag.
- Visualiseren. Je inleven in het verhaal, een plaatje/ filmpje in je hoofd, zintuigen gebruiken; zien- horen-ruiken-proeven-voelen
- Verbinden. Een relatie leggen, verbinding maken tussen eigen ervaring- tekst-kennis- eerder gelezen teksten
- Afleiden. Tussen de regels doorlezen, witte vlekken invullen, interpreteren van wat niet letterlijk in de tekst staat.
- Samenvatten. De hoofdgedachte kort weergeven, kernbegrippen, belangrijke ideeën.

1.25 Aandachtspunten begrijpend lezen St. Aloysius

- Extra oefenen met de boekjes van Cito leestrainer
- Oefenen met oude Citoboekjes voorafgaand aan de echte Cito
- Veel modellen

2. Ondersteuningsniveaus

2.1 Zorgniveau 1

Zorgniveau 1 betreft het basisaanbod lezen en spellen voor alle leerlingen. Het betreft adequaat ingericht effectief lees- en spellingonderwijs op groepsniveau.

2.2 Zorgniveau 2

Extra ondersteuning binnen de groep onder verantwoordelijkheid van de leerkracht voor de zwakste 20-25% van de leerlingen. De leerlingen hebben behoefte aan intensivering van het basisaanbod. Dit houdt het volgende in:

- Er wordt gebruik gemaakt van aanvullende materialen uit de lees- en spellingmethode. Eventueel materiaal uit andere methodes, mits dit goed aansluit bij de methode die voor de hele groep wordt gehanteerd
- Meer instructie, meer leertijd en meer oefentijd
- Organisatorisch kan ervoor gekozen worden de leestijd in de klas te benutten voor extra instructie en dat de leestijd (het maken van leeskilometers) op een andere moment wordt geboden, bijvoorbeeld middels tutorlezen.
- Aangepaste instructie in kleinere stappen, extra feedback en gelegenheid tot extra verwerking
- De leerkracht ondersteunt de leerlingen bij het werken met het materiaal
- Er wordt uitgegaan van in totaal 45 – 60 minuten per week, bijvoorbeeld drie keer per week 15-20 minuten extra instructie- en oefentijd vanaf groep 4
- Evaluatie na 10 tot 12 weken

2.3 Zorgniveau 3

Zeer intensieve begeleiding d.m.v. specifieke interventies voor de zwakste 10% van de leerlingen. Een effectieve aanpak op zorgniveau 3 houdt het volgende in:

- De leertijd wordt met minimaal 60 minuten uitgebreid bovenop zorgniveau 2
- Er wordt minimaal 3x per week begeleid op zorgniveau 3
- * Er wordt een individueel handelingsplan geschreven en de uitvoering wordt nauwkeurig bijgehouden.
- Bij voorkeur individueel of anders in een groepje van maximaal 4 kinderen, toegespitst op de behoeften van elke leerling. De meerwaarde van het oefenen op groepsniveau dient helder te zijn en in het handelingsplan tot uitdrukking te komen.
- De hulp is gericht op hiaten in de ontwikkeling van de individuele leerling. Per leerling is vastgelegd wat het startniveau van de leerling is, welke doelen er centraal staan, hoe getracht wordt deze doelen te bereiken, hoe de ondersteuning wordt georganiseerd en hoe en wanneer deze doelen geëvalueerd worden
- De hulp wordt ingericht middels de richtlijnen van de handleiding van de specifieke interventie.
- De interventie wordt gedurende minimaal 20 weken uitgevoerd

- Na 10-12 weken is er een tussenevaluatie, waarbij de ruwe scores en vaardigheidsscores van een leerling worden vergeleken met de scores van hoofdmeting 2 om de effectiviteit van de extra begeleiding te bepalen.
- De interventie op zorgniveau 3 mag worden uitgevoerd door de volgende personen: leerkracht onder leiding van leesspecialist, IB-er, RT-er of een orthopedagoog/psycholoog met specialisatie leerproblemen. Deze is op zijn minst betrokken bij het opstellen van het behandelplan en de evaluatie hiervan.

Zie bijlage twee voor een korte uitleg over deze routes op de St. Aloysiuschool.

3. Dyslexie

3.1 Wat is dyslexie?

Dyslexie is een *hardnekkige* stoornis bij het technisch leren lezen en/of spellen. Ondanks extra oefenen blijven de problemen met lezen en/of spellen bestaan.

Er zijn verschillende gradaties in ernst bij dyslexie. De indicatie dyslexie wordt afgegeven als het kind voldoet aan de ernstcriteria voor lezen en spellen en de dyslexietyperende variabelen, en er geen ernstige comorbide problemen naar voren komen. Het kind krijgt dan de indicatie ernstige enkelvoudige dyslexie (EED) en komt in aanmerking voor een vergoede behandeling. Een kind met minder ernstige dyslexie krijgt niet de indicatie EED, en de behandeling wordt niet vergoed. Wel krijgen kinderen in beide gevallen een dyslexieverklaring.

3.2 Hoe is dyslexie te herkennen?

Algemene problemen

Kinderen met dyslexie kunnen moeite hebben:

- om het verschil te horen tussen klanken als m en n; p, t en k; s, f en g; eu, u en ui; b en d
- om de klanken in de juiste volgorde te zetten, zoals bij 'dorp' en 'drop' of '12' en '21'
- om de aandacht vast te houden bij (mondelijke) uitleg
- met het leren van reeksen, bijvoorbeeld tafels, dagen van de week of spellingsregels
- met het onthouden van vaste woordcombinaties, uitdrukkingen of gezegdes
- met het onthouden van losse gegevens, zoals rijtjes, namen van kinderen uit de groep, kleuren en jaartallen
- met het onthouden van talige informatie
- met het structureren van hun werk

Problemen bij het lezen

De leesproblemen van kinderen met dyslexie vallen het meest op bij hardop lezen. Sommige kinderen hebben een traag leestempo en lezen de woorden spellend (h-a-k). Andere kinderen hebben een hoger leestempo, maar maken daarbij veel fouten door te raden. Er kan ook sprake zijn van een combinatie van beide.

Problemen bij het spellen

Kinderen met dyslexie maken veel spellingfouten en hebben daarom veel steun aan spellingregels. Het kan zijn dat ze één bepaald woord op een bladzijde op verschillende manieren spellen. Kinderen met dyslexie proberen vaak de spelling van specifieke woorden te onthouden. Dit is een enorme belasting voor het geheugen. Bovendien blijft de kennis meestal niet hangen, omdat ze het op een onsamenhangende manier in het geheugen opslaan.

Problemen bij het schrijven

Kinderen met dyslexie schrijven vaak onleesbaar en maken veel doorhalingen. Bij leerlingen die wel leesbaar schrijven, valt soms het trage schrijftempo op.

3.3 Wat zijn de oorzaken van dyslexie?

De precieze oorzaak van dyslexie weten we nog niet helemaal, maar wel is duidelijk dat het zich afspeelt in de hersenen. Het lijkt erop dat het hersengebied waar klanken aan schrifttekens worden gekoppeld zwak is aangelegd of moeilijk bereikbaar is. De klankteken koppeling wordt daardoor onvolledig of verkeerd in de hersenen verwerkt en minder goed in het geheugen opgeslagen. Het gevolg is dat deze ook minder goed uit het geheugen zijn op te halen. Bij dyslexie is vaak sprake van een erfelijke factor.

3.4 Welke gevolgen heeft dyslexie?

Het niet snel technisch kunnen lezen en spellen heeft ernstige gevolgen in onze 'talige' maatschappij, waarin veel gelezen en geschreven moet worden. De belangrijkste gevolgen van dyslexie voor een kind zijn:

Belemmeringen in het onderwijs:

In het onderwijs moet veel gelezen en geschreven worden. Dit maakt het voor kinderen met leesproblemen en dyslexie moeilijk om het onderwijs te volgen en belemmert de kinderen om hun capaciteiten te ontwikkelen. Een risico is dat kinderen met dyslexie een onderwijsniveau lager kiest dan ze op grond van hun intelligentie aan zouden kunnen.

Sociaal-emotionele problemen:

Dyslexie kan het gevoel van eigenwaarde bij kinderen zwaar ondermijnen. Het kan tot frustraties en faalangst leiden als de kinderen voldoende intelligent zijn, maar het technisch lezen niet onder de knie krijgt, terwijl het bij klasgenootjes probleemloos lijkt te verlopen. Ook kunnen motivatieproblemen ontstaan waardoor kinderen geen zin meer hebben om het lezen te blijven oefenen, terwijl zij juist extra oefening nodig hebben om een hoger leesniveau te halen.

Bijkomende problemen

Dyslexie komt ook voor in combinatie met andere leerstoornissen (bv. dyscalculie), aandachtsstoornissen (ADHD en ADD), motorische stoornissen (DCD) en spraaktaalstoornissen. Bij al deze stoornissen is er net als bij dyslexie sprake van een probleem met de informatieverwerking in de hersenen. Wanneer er één stoornis is vastgesteld, is het belangrijk dat de andere niet over het hoofd wordt gezien en dat niet alle problemen aan die ene stoornis worden toegekend. Elke stoornis heeft een specifieke aanpak nodig. Voor dyslexie is de aanpak met name gericht op automatisering,- lees- en spellingtaken.

3.5 Diagnosticeren dyslexie

De St. Aloysius valt onder het samenwerkingsverband De Eem. Zij hebben de Poortwachtersfunctie Dyslexie ingesteld die beoordeelt of het noodzakelijk is dat een leerling diagnostisch onderzocht wordt op dyslexie.

Als er twijfel is of een leerling dyslexie heeft, bespreekt de leerkracht deze zorg met de intern begeleider. Er wordt gekeken naar de leesontwikkeling. Als er drie keer achtereenvolgens DMT onder niveauwaarde 1.0 is behaald tijdens de Cito meetmomenten, ondanks minimaal een half jaar begeleiding op zorgniveau 3, is het raadzaam om een leerling aan te melden bij de Poortwachter. Dit is altijd na overleg met ouders.

Ouders en school melden de leerling aan bij de Poortwachter, zij is een deskundig orthopedagoog. Er wordt een dossier aangemaakt door ouders en school. De intern begeleider weet de route die gevolgd behoort te worden en zal hierover adviseren. De Poortwachter stelt vast of het dossier compleet is en gaat over tot advisering. Dit advies gaat naar ouders.

Als de leerling in aanmerking komt voor diagnostiek, zal het dossier worden klaargezet bij de zorgaanbieder van keuze. Deze zorgaanbieder is gecontracteerd bij Gemeente Baarn en zal hen een verzoek sturen voor een toewijzingsbericht. De intern begeleider heeft een lijst met gecontracteerde zorgaanbieders voor diagnostiek en/of behandeling waar ouders een keuze uit kunnen maken. Als een leerling is aangemeld bij de zorgaanbieder en er is een toewijzingsbericht van de Gemeente, zal binnen 6 weken diagnostiek uitgevoerd worden of er sprake is van Ernstige Enkelvoudige Dyslexie.

Als EED is vastgesteld maakt de zorgaanbieder een behandelplan samen met ouders en school (leerkracht en intern begeleider). Ook bij afsluiting zal de evaluatie plaatsvinden in deze setting. Een bericht dat de behandeling is beëindigd wordt door de zorgaanbieder verstuurd naar de Gemeente.

4. Voorbereidend lezen en spelling in groep 1 en 2

4.1 Voorbereidend lezen en spelling in groep 1 en 2

Voordat kinderen naar school gaan, weten ze al dat je van losse woorden zinnen kunt maken en dat je zinnen kunt opdelen in losse woorden, dat is het taalbewustzijn. Ook weten ze al dat woorden een betekenis hebben. Rond hun derde jaar gaan kinderen de klankstructuur van taal „doorzien“ en kunnen van losse lettergrepen langere woorden maken, het fonologisch bewustzijn. Tegen het einde van groep 2 ontdekken kinderen dat gesproken woorden uit losse klanken bestaan, bijvoorbeeld een „b“ is eerste letter van „bal“ en ook van „boek“, dit heet fonemisch bewustzijn. Een goed ontwikkeld fonemisch bewustzijn is een belangrijke voorwaarde voor het leren lezen in groep 3. Vooral tegen het einde van groep 2 wordt daarom veel geoefend met het in stukjes hakken van woorden: „pen“ bestaat uit p-e-n, de auditieve analyse en synthese. Ook wordt het taalbewustzijn gestimuleerd door kleuters op een speelse manier ervaring op te laten doen met boeken en verhalen en kennis te laten maken met geschreven taal en letters.

4.2 Leesproblemen in groep 1 en 2

In groep 1 en 2 kan er nog niet gesproken worden over leesproblemen, omdat het leren lezen nog niet is begonnen. Er kunnen al wel tekenen zijn die wijzen op problemen bij het voorbereidend lezen. Bijvoorbeeld als kinderen totaal niet geïnteresseerd zijn in letters of op geen enkele manier met taal bezig zijn. Het kan een aanwijzing zijn als kinderen moeilijk de namen van hun klasgenootjes kunnen onthouden, versjes en liedjes niet mee kunnen zingen of niet kunnen rijmen. Ook het niet kunnen benoemen van de namen van kleuren en andere symbolen kan een aanwijzing vormen. Dit hoeven geen voorboden van dyslexie te zijn, maar kinderen bij wie het bovengenoemde wordt gesignaleerd moeten goed in de gaten worden gehouden.

4.3 Procedure bij aanmelding St. Aloysiusschool

Bij aanmelding wordt onder andere nagegaan of er sprake is van één van de volgende risicofactoren:

- taalarme omgeving
- onvoldoende beheersing van de Nederlandse taal
- gehoorproblemen
- spraak- taalstoornis
- één of beide ouders hadden/hebben problemen met het leren lezen en spelling of hebben een dyslexieverklaring
- signalen die zijn herkend door de peuterspeelzaal/kinderdagverblijf

4.4 Toetsing en observatie groep 1 en 2

Bij alle kleuters wordt de ontwikkeling geobserveerd door middel van BOSOS, een webbased programma die observaties, signalen en opbrengsten goed in kaart brengt zodat er een beredeneerd aanbod is voor de leerling of de groep. Deze observaties starten vanaf het moment dat het kind op school komt. Belangrijke gegevens worden tussentijds bijgehouden in het administratiesysteem ParnasSys, in de groepsaanpak. Er wordt gekeken of er sprake is van een signaal waardoor de ontwikkeling achterblijft bij wat gangbaar is, hoe groot de vooruitgang is ten opzichte van het vorige registratiemoment en of het verschil met het gemiddelde groter, kleiner dan wel gelijk is. De leesontwikkeling voor de hele school staat beschreven in ons onderwijsplan technisch lezen (Zie ParnasSys).

In het registratiesysteem van BOSOS is ook de “Ontwikkelingslijn van de spelling- en leesvoorwaarden” opgenomen. De leerkracht volgt de ontwikkeling nadrukkelijker indien er sprake is van:

- één of meerdere risicofactoren (zie aanmelding)
- een achterstand op de onderdelen van het registratiesysteem op het gebied van:
  - beginnende geletterdheid
  - mondelinge taalontwikkeling
  - auditieve waarneming
  - visuele waarneming

De resultaten worden in onderlinge samenhang geïnterpreteerd. Er is overleg tijdens een groepsbespreking dan wel leerlingbespreking met de intern begeleider over de resultaten. Begeleiding wordt ingezet en de voortgang wordt nauwgezet gevolgd. Er is vervolgens een zorgvuldige overdracht met een formulering van de adviezen naar groep 3.

4.5 Plan van aanpak

Interventie groep 1 en groep 2

Uitgangspunt is dat het onderwijsaanbod voor alle kinderen aansluit bij de tussendoelen voor beginnende geletterdheid.

Tussendoel:

- Boekoriëntatie
- Verhaalbegrip
- functies van geschreven taal
- relaties tussen gesproken en geschreven taal
- Taalbewustzijn
- Alfabetisch principe

Extra aandacht voor risicoleerlingen:

- effectief, interactief voorlezen in kleine kring
- begeleiding intensiveren, bijvoorbeeld door op te schrijven wat het kind bij zijn werkstuk vertelt.
- klankonderscheiding
- klankarticulatie
- auditieve analyse
- auditieve synthese
- enkele klank- lettercombinaties

Opbouw:

- opdelen van zinnen in woorden
- opdelen van samengestelde woorden in afzonderlijke componenten
- opdelen van woorden in lettergrepen
- samenvoegen van lettergrepen tot woorden
- opzeggen van rijmpjes
- herkennen van eindrijm
- toepassen van eindrijm
- herkennen van beginrijm
- klinker in een woord isoleren
- auditieve analyse op klankniveau
- auditieve synthese op klankniveau
- letter kunnen benoemen

Er wordt dagelijks aandacht besteed aan het voorlezen. Spelenderwijs leren kinderen op deze manier veel regels die voor het lezen van een boek van groot belang zijn. De lees- en taalactiviteiten worden op basisschool St. Aloysius thematisch aangeboden, voor iedere periode staan er andere doelen centraal. Er wordt gebruik gemaakt van de methode Kleuteruniversiteit.

Het stimuleren van de taalontwikkeling kan via allerlei activiteiten met bijvoorbeeld stempels, letterkaartjes, magnetische letters of grote drukletters uit tijdschriften. Daarnaast zijn veel ontwikkelingsmaterialen in de kasten om de taal- en leesontwikkeling te stimuleren in de groepen. De leerkracht houdt rekening met de interesses van een kind en oefent spelenderwijs.

Letters worden aangeleerd in de combinatie klank-schrijftteken en klankgebaar. Voorbeelden van taalspelletjes zijn: rijmspelletjes, klanksorteespelletjes, letterkwartet, letterbingo en raadspelletjes. Er staat een letter en cijfer van de week centraal. Er is veel aandacht voor de dagstructuur, de dagen van de week, de namen van de kinderen, het alfabet, etc. De kinderen krijgen een rijk aanbod van taal op de St. Aloysiuschool.

Als er sprake is van hardnekkige problemen, dan zal de leerkracht de leerling aanmelden voor een leerlingbespreking met de intern begeleider. De ouders zijn op de hoogte gesteld. Een logopedische behandeling bij de PraatMaatGroep behoort tot de mogelijkheden. De externe taalplusklas Baarn kan worden ingezet voor 1 uur per week als er aan de voorwaarden wordt voldaan. Het programma BOUW! kan worden ingezet vanaf januari groep 2. De leerling gaat met zorg over naar groep 3, dit wordt in de overdracht specifiek als zorg benoemd en de interventies worden besproken met de nieuwe leerkracht in bijzijn van de intern begeleider.

4.6 Hoe kunnen ouders hun kind in groep 1 en 2 helpen?

Letten op signalen

- begrijpt mijn kind een verhaaltje als ik dat voorlees?
- hoe gaat het met de uitspraak van woorden?
- begrijpt mijn kind het plaatje bij een verhaal?
- kan mijn kind versjes onthouden?
- hoe gaat het met rijmen?
- kent mijn kind de eerste letter van zijn naam?
- hoe zit het met letters van de namen van familieleden en andere eerste letters van bekende woordjes?
- kan mijn kind de kleuren, dagen van de week, cijfers, reeksen onthouden?

Hoe ondersteunen

- samen op een gezellige manier boekjes lezen
- taal- en rijmspelletjes doen
- taalbegrippen spelenderwijs oefenen
- bij het kijken naar een woord de letters fonetisch benoemen (zoals je de letters uitspreekt)

Kleuters ontdekken zo de relatie tussen geschreven en gesproken taal, ontwikkelen hun woordenschat en krijgen plezier in het „lezen“ van boeken. Veel taalvaardigheden kunnen (ook op de computer) spelenderwijs worden geoefend.

5. Lezen en spelling in groep 3

5.1 Veilig Leren Lezen – KIM-versie

In groep 3 heeft het kind dagelijks lezen en schrijven op het lesrooster volgens de methode Veilig Leren Lezen (KIM-versie) van uitgeverij Zwijsen. In het eerste half jaar van groep 3 ligt de nadruk op het aanleren van alle klank-letterkoppelingen (letterkennis) en de leeshandelingen die nodig zijn om met die letters woorden te maken en terug te lezen ('hakken en plakken', zoemend lezen van woorden). Rond januari beheersen de kinderen de meeste letters correct en vlot. Ze kunnen klankzuivere woorden lezen en schrijven, bijvoorbeeld „kat“. In de tweede helft van groep 3, de zogenaamde niet-klankzuivere periode, leren de kinderen woorden met medeklinkerclusters (h-e-rfst), meerlettergrepige woorden (zak-mes) en woorden met afwijkende spelling. De nadruk ligt de tweede periode op het toenemen van de leessnelheid. Er wordt binnen de methode gedifferentieerd:

Maangroep

De maangroep is de groep met kinderen die het reguliere programma volgen.

Zongroep

De zongroep is de groep met kinderen die bij de start van groep 3 al een volledige letterkennis heeft en klankzuivere woorden correct en vlot kunnen lezen op minimaal M3-niveau. De kinderen in de zongroep blijven deel uitmaken van de grote groep: bij de introductie van een thema, bij alle taalactiviteiten en bij de afronding. Zij werken zelfstandig in leesboekjes en werkboekjes, net als de kinderen in de maangroep, maar dan wel met leerstof op hun niveau. Ook bij de vervolgp opdrachten vinden zij oefenstof op maat.

5.2 Leesproblemen in groep 3

Bij de herfstsignalering van groep 3 (oktober) is het moment om te beoordelen of het leesonderwijs bij alle kinderen in de maangroep aanslaat. Als de leesontwikkeling dan achterblijft, een kind nog steeds de letters niet kent die hij volgens de methode al wel zou moeten kennen, moet op dat moment extra hulp ingezet worden. De kinderen worden benoemd in de groepsaanpak van Technisch Lezen. Aan de instructietafel werkt de leerkracht individueel of in kleine groepjes aan:

- flitsen van de geleerde letters
- samen hardop lezen
- plezier maken in het oefenen met letters en woorden
- extra computertijd voor VLL
- programma BOUW!

5.3 Waar letten de leerkrachten van basisschool St. Aloysius op in groep 3?

De kinderen uit groep 3 worden na elke leskern door de leerkracht getoetst. Daarnaast zijn er 4 momenten per jaar dat de kinderen worden getoetst en indien daar aanleiding voor is besproken met de intern begeleider. Elk toetsmoment in groep 3 vormt een mogelijk startpunt voor behandeling en extra begeleiding van een kind.

Herfstsignalering

Rond de herfstvakantie in oktober toetst de leerkracht de leesontwikkeling van elk kind met een aantal individuele toetsen, de zogenaamde herfstsignalering uit Veilig Leren Lezen. Dit is een belangrijke eerste signalering van leesproblemen.

Tijdens deze toets bekijkt de leerkracht per leerling of deze:

- alle letters beheerst die in de methode zijn aangeboden
  - van een uitgesproken klank de bijbehorende letter kan opschrijven
  - nieuwe en afgeleide woorden kan maken met de letters die tot dan toe zijn aangeboden
- Daarnaast observeert de leerkracht in de klas de werkhouding, de taakgerichtheid en de concentratie van de leerlingen. De houding en manier van werken kan namelijk duiden op problemen.

Wintersignalering

Rond januari/februari zijn alle letters behandeld.

De leerkracht toetst bij elk kind de elementaire leesvaardigheid via de wintersignalering: de letterkennis en de snelheid waarmee een woord wordt gelezen met de toetsen uit VLL.

Daarnaast wordt de DMT (kaart 1 en 2) en de Cito Spelling afgenomen. Wanneer een kind daarop een lage C, D of E scoort, komt het kind in de subgroep in het groepsplan. We bieden dan:

- Ralfi-lezen of Connect lezen
- Letters en woorden flitsen
- Extra computertijd
- Bouw!

Lentesignalering

Eind maart, begin april wordt er opnieuw getoetst, onder andere de DMT-kaarten (tussenevaluatie) voor de zwakke lezers (lage C, D of E op de januari-meting). Er vindt er een evaluatiemoment plaats. De vorderingen van de zwakke lezers en spellers wordt bekeken door de leerkracht. Zij bekijkt wat het effect is van de begeleiding van de zwakke lezers in de periode ervoor, in hoeverre letterkennis, lezen en spellen geautomatiseerd zijn. 'Geautomatiseerd' betekent dat het kind niet meer letter voor letter leest, maar het woord als geheel overziet.

Zomersignalering

In juni wordt de AVI en de DMT (3 kaarten), de Cito Spelling en de zomersignalering van VLL bij elk kind afgenomen. De leerkracht neemt de resultaten van deze toetsen op in het leerlingvolgsysteem. De eindmeting in juni is het eerste moment waarop een "mogelijk vermoeden van dyslexie" wordt uitgesproken. Dat is het geval wanneer de extra hulp bij het leren lezen in de periode ervoor weinig tot geen resultaat gehad heeft, het kind nog steeds radend of spellend leest en het de streefdoelen (AVI E3) voor groep 3 niet heeft gehaald.

5.4 Wat doen de leerkrachten van groep 3 als een mogelijke achterstand in lees- spellingontwikkeling wordt signaleerd?

Als de taalontwikkeling van het kind in groep 3 achterblijft, grijpt de leerkracht in met extra begeleiding en oefening (interventie). In de groepsaanpak (als onderdeel van het onderwijsplan Technisch Lezen en Spelling) beschrijft de leerkracht de leerlingen die meer moeite hebben met het lezen en spellen. De leerkracht geeft daarin aan welke doelen zij nastreeft en welke middelen zij inzet om deze doelen te bereiken. Bij vermoeden van dyslexie wordt een IHP (individueel handelingsplan) ingezet. Dan wordt er gebruik gemaakt van RALFI lezen en/of BOUW! Tijdens groepsbesprekingen of een individuele leerlingbespreking wordt de zorg met de intern begeleider gedeeld. Ouders zijn op de hoogte van de zorg.

5.5 Tips voor ouders hoe zij hun kind in groep 3 kunnen helpen?

Letten op signalen

Om te weten welke signalen serieus genomen moeten worden, kunt u zich de volgende vragen stellen:

- hoe zit het met de letterkennis?
- zijn er op het consultatiebureau of bij jeugdgezondheidszorg signalen waargenomen die wijzen op problemen met het zicht, hoorproblemen of spraak/taalproblemen?
- zijn er tekenen van moedeloosheid, faalangst, slecht in zijn vel zitten?
- zoekt mijn kind uitvluchten om naar school te gaan of te lezen?
- heeft mijn kind vaak lichamelijke problemen?
- zijn er gedragsproblemen?

Blijven stimuleren en bemoedigen

Wat kunt u doen om uw kind te stimuleren en te bemoedigen: natuurlijk gaat u niet uit van onwil of gemakzucht van uw kind, u laat verwijten achterwege, u laat merken dat u achter uw kind staat, u blijft met uw kind optimistisch en geeft het signaal af dat u samen de problemen gaat aanpakken.

Overleg tussen ouders en school

Na ieder signaleringsmoment neemt de leerkracht contact met u op wanneer er reden tot zorg is. Natuurlijk kunt u ook eerder om een gesprek vragen wanneer u zich zorgen maakt.

Thuis extra ondersteunen

Het is bekend dat kinderen met leesproblemen en dyslexie een steeds grotere tegenzin ontwikkelen om naar school te gaan of te lezen. Om te voorkomen dat ze daardoor steeds verder gaan achterlopen in vergelijking met hun klasgenoten, is het nodig ze extra te motiveren. Het kind betrekken bij het plannen van de oefeningen, zodat het zelf weet waarom er wordt geoefend, werkt positief.

Wat kunt u doen?

- probeer op een leuke manier te oefenen met letters en klanken
- u kunt in overleg met de leerkracht thuis oefenen. De website van Veilig Leren Lezen heeft een informatief gedeelte voor ouders. www.veiliglerenlezen.nl
- samen boeken lezen en voorlezen en hierover praten is altijd goed. De bibliotheek in Baarn heeft een speciaal makkelijk lezen plein.
- Leerkracht geeft leeswerk mee naar huis dat gebruikt kan worden voor zowel pre-teaching als voor extra oefening.

Blijven lezen is heel belangrijk voor een kind met (vermoedelijk) dyslexie. Het spreekt bijna vanzelf dat het leesmateriaal aansluit bij de interesses van het kind, zodat het gemotiveerd blijft en plezier in het lezen blijft houden. Ook informatieboeken en stripboeken mogen.

6. Lezen en spelling in groep 4 t/m 8

6.1 Spellen en Lezen in groep 4 t/m 8

Op de St. Aloysius wordt gewerkt volgens de visie van Opbrengstgericht Passend Onderwijs (OPO). Er zijn onderwijsplannen opgesteld voor Spelling en Technisch lezen. Deze plannen worden (eventueel) bijgesteld na de schoolbespreking. In Parnassys staan de onderwijsplannen onder de groepsnotitie. Als er aanpassingen zijn voor de groep, wordt dit beschreven in de groepsaanpak.

6.2 Leesproblemen en spellingsproblemen in groep 4 t/m 8

Zwakke lezers krijgen het in groep 4 moeilijker, omdat teksten qua zinnen en structuur langer worden. Het gevaar is ook dat zwakke lezers steeds verder achter gaan lopen, omdat ze veel minder zelf oefenen dan vaardige lezers. Ook leerlingen die moeite hebben met spelling krijgen daar in groep 4 meer last van. Spellen is ingewikkelder dan lezen, omdat leerlingen bij spellen de letters zelf moeten bedenken. Spellingsproblemen komen vooral naar voren bij het vrij schrijven. Het komt regelmatig voor dat een kind met dyslexie in een dictee laat zien een bepaalde spellingsvaardigheid of -regel wel te kennen, maar die vervolgens niet toepast in een vrije schrijfopdracht. In feite komt hierin het automatiseringsprobleem bij het spellen tot uitdrukking.

6.3 Waar letten de leerkrachten van basisschool St. Aloysius op vanaf groep 4?

De leerkrachten observeren de zwakke lezers de bekend zijn vanuit de overdracht aan het begin van het schooljaar aan de hand van onderstaande observatiepunten:

- Welke leesstrategie hanteert de leerling?
- Hoe is de leessnelheid van de leerling?
- Gebruikt de leerling informatie uit de zin of de tekst?
- Heeft de leerling problemen met het lezen van bepaalde woorden of bepaalde clusters?
- Hoe is de uitspraak van de leerling tijdens het hardop lezen?
- Hoe is het leesbegrip vergeleken met groepsgenoten?
- Houdt de leerling rekening met leestekens en de zinsmelodie?
- Hoe is de spellingvaardigheid bij het schrijven van een verhaal?
- Corrigeert de leerling zelf fouten tijdens het hardop lezen?
- Hoe is de leesmotivatie van de leerling?
- Is er sprake van opvallend gedrag doordat lezen niet lukt of tijdens leesactiviteiten?

Naast de observaties zijn er vier momenten, waarbij verschillende vaardigheden worden getoetst of besproken:

November tussenmeting

In november, na ongeveer 10 weken onderwijs, brengt de leerkracht de leesontwikkeling van de zwakke lezers in kaart. Dit geldt voor alle leerlingen die het groepsniveau van AVI niet hebben behaald en voor leerlingen die bij de laatste DMT een score lager dan niveauwaarde 2,5 hebben behaald. De leerkracht gebruikt om verder te diagnosticeren de AVI toetsen (tekstlezen) en de drie DMT-kaarten (woordlezen). Zij kijkt naar de vooruitgang en de

onderwijsbehoefte. De leerkracht toetst met methodegebonden toetsen het niveau van spelling. Bij de zwakke spellers wordt daarnaast nog een PI-dictee afgenomen. In een IHP (individueel handelingsplan) wordt bij zorg op lezen en/of spelling de ontwikkelingen nauwkeurig bijgehouden. De intern begeleider is daarvan op de hoogte gebracht tijdens de groeps- en/of leerlingbesprekingen.

Toetsmoment januari (hoofdmeting)

De leerkracht neemt bij elke leerling de Citotoets Spelling 3.0 af en AVI (tekstlezen) en de drie DMT-kaarten (woordlezen). Het resultaat van deze toetsen wordt door de leerkracht vastgelegd in het leerlingvolgsysteem. Tijdens de groepsplanbespreking bekijken de intern begeleider en de leerkracht wat het effect is van de begeleiding van de zwakke lezers en spellers in de periode ervoor.

Lentesignalering (tussenmeting)

In maart, na ongeveer tien weken leesonderwijs sinds de laatste Cito's, brengt de leerkracht de leesontwikkeling van de zwakke lezers in kaart. Dit geldt voor alle leerlingen die het groepsniveau van AVI niet hebben behaald en voor leerlingen die bij de laatste DMT een score lager dan niveauwaarde 2,5 hebben behaald. De leerkracht gebruikt om verder te diagnosticeren de AVI toetsen (tekstlezen) en de drie DMT-kaarten (woordlezen). Zij kijkt naar de vooruitgang en de onderwijsbehoefte. De leerkracht toetst met methodegebonden toetsen het niveau van spelling. Bij de zwakke spellers wordt daarnaast nog een PI-dictee afgenomen.

In een IHP (individueel handelingsplan) wordt bij zorg op lezen en/of spelling de ontwikkelingen nauwkeurig bijgehouden. De intern begeleider is daarvan op de hoogte.

Toetsmoment eind 4

Bij het toetsmoment in juni stelt de leerkracht het lees- en spellingniveau van alle leerlingen vast met behulp van de Cito-toets Spelling en AVI (tekstlezen) en DMT (woordlezen). De resultaten daarvan komen in het leerlingvolgsysteem. In het geval dat er een vermoeden van dyslexie is nemen we contact op met ouders en adviseren extern onderzoek. De leerkracht van groep 4 draagt de informatie over aan de leerkracht van groep 5. Wanneer er inmiddels dyslexie is gediagnosticeerd schrijft de leerkracht van groep 4 samen met de leerkracht van groep 5 een handelingsplan en stelt ouders hiervan op de hoogte. De remedial teacher kan hen hierin ondersteunen.

6.4 Wat doen de leerkrachten van groep 4 als een mogelijke achterstand in taalontwikkeling wordt gesignaleerd?

In feite zijn de interventies in groep 4 een verdieping en verbreding van de interventies in groep drie. Leesmotivatie is een belangrijk doel in groep 4. Dit is namelijk het moment waarop leerlingen met hardnekkige leesproblemen het beginnen op te geven en dan steeds verder dreigen achter te gaan lopen.

Aandachtspunten voor interventie zijn:

- extra instructie in technisch lezen m.b.v. materialen voor zwakke lezers.
- leesmateriaal zoveel mogelijk laten aansluiten bij de belevingswereld van de leerling door zelf boeken te laten kiezen uit de bibliotheek.
- zorgen dat de leerling regelmatig samen leest met een goede lezer (duo-lezen of tutor-lezen), zodat hij goede voorbeelden hoort met goed gelezen teksten, uit de methode Zuidvallei of teksten van Veilig Leren Lezen.
- extra instructie taal en leesvaardigheden (mogelijk ook tijdens remedial teaching)
- aanleren van de spellingsregels en strategieën die de leerling nog niet beheerst m.b.v. werkbladen.
- Aanleggen van een spiekschriftje spelling

- RALFI-lezen

De extra zorg voor de leerling wordt beschreven in het groepsplan. In dit groepsplan geeft de leerkracht aan wat de onderwijsbehoefte is van de leerling, welke doelen zij nastreeft en welke middelen zij inzet om deze doelen te bereiken.

RALFI-lezen

Leerlingen die veel moeite hebben met het leren lezen, kunnen deelnemen aan de RALFI-groep. Deze groep bestaat maximaal uit 4 leerlingen en wordt begeleid door de remedial teacher of door de groepsleerkracht. Op de DMT wordt een score van niveauwaarde 2.5 of lager gescoord. Extra hulp wordt ingezet.

RALFI is een programma voor kinderen die het lezen grotendeels beheersen maar langdurig te traag blijven lezen. RALFI is gericht op het verhogen van het leesniveau en vloeiend lezen. Er wordt gewerkt met teksten die aansluiten bij de leeftijd van de kinderen.

De leerlingen krijgen de tekst aan het begin van de week naar huis, zodat deze ook thuis geoefend kan worden.

RALFI staat voor:

R= Repeated:

Herhaald lezen met tussenpozen

A= Assisted:

Ondersteund door voorlezen-voorzeggen en bijwijzen

L= Level:

Inzetten op een hoog niveau (leeftijdsadequaat)

F= Feedback:

Directe neutrale feedback bij fouten, maar ook toegespitste positieve feedback

I= Interactie:

Enthousiaste interactie over de inhoud

6.5 Tips voor ouders hoe zij hun kind in groep 4 kunnen helpen?

In groep 4 komt het erop aan. Als een kind in dit leerjaar onvoldoende leesvaardigheden bijleert, wordt het een stuk lastiger om dit onder de knie te krijgen. In groep 4 beginnen leerlingen met hardnekkige leesproblemen het vaak op te geven. Daardoor dreigen ze steeds verder achter te gaan lopen. Ouders kunnen een belangrijke rol spelen om de leesmotivatie van hun kind te behouden. U kunt het volgende doen om te helpen:

Letten op signalen

U kunt een belangrijke rol spelen door te letten op signalen die er op wijzen dat uw kind niet meer gemotiveerd is om te leren lezen en begint te twifelen aan zijn mogelijkheden om het ooit te leren.

Blijven stimuleren en bemoedigen

Blijven stimuleren en bemoedigen is in groep 4 van het allergrootste belang. Het is belangrijk aandacht te vestigen op wat het kind wél kan of waar het zelfs erg goed in is. Successen stimuleren het zelfvertrouwen van een kind.

Overleg tussen ouders en school

Na iedere signalering zal de leerkracht met u overleggen wat de resultaten zijn. U wordt op de hoogte gebracht van de extra hulp en aanpassingen die er mogelijk zijn voor uw kind en van wat u eventueel thuis kan doen. U kunt natuurlijk ook eerder contact opnemen met de leerkracht wanneer u zich zorgen maakt.

Thuis extra ondersteunen

Blijven lezen en blijven motiveren is nu van het grootste belang. Het helpt als de leestaken te maken hebben met een onderwerp dat in de belangstellingssfeer van het kind ligt of waar ze het nut van inzien. Voor ouders is het een uitdaging in het dagelijkse leven zoveel mogelijk lees- en schrijfmomenten te ontdekken ("wil jij vast even de boodschappen opschrijven?" etc.) Op de site www.makkelijklezen.nl zijn (makkelijke leesbare) boeken op verschillende AVI-niveaus te vinden. In overleg met de leerkracht kan er thuis ook aanvullend geoefend worden met het kind. Het zogenaamde „tutorlezen“ is een goede manier om het lezen te oefenen. Hierbij leest het kind samen met een ander (ouder, medeleerling, leerkracht) volgens een vastgestelde manier.

Mogelijk kunt u als ouder uw kind in overleg met de leerkracht extra laten begeleiden door een logopediste.

Als de leesproblemen aanhouden of de achterstand van uw kind groter wordt, kunt u er in overleg met de school voor kiezen om uw kind te laten testen door een extern deskundige. Een deskundige kan onderzoeken waarom er problemen blijven met het lezen en/of spellen en kan eventueel dyslexie vaststellen, een behandelplan opstellen en een dyslexieverklaring afgeven.

6.6 Bovenbouw

In de bovenbouw van de basisschool is het leesonderwijs erop gericht de kinderen steeds meer woorden leren lezen en steeds zelfstandiger maken, om door middel van lezen informatie op te doen en hun kennis uit te breiden. Aan het eind van groep 6 lezen de meeste leerlingen op E6 niveau. Zij kunnen dan wat betreft de technische kant van het lezen vrijwel alle teksten aan. Hierdoor kan de aandacht zich steeds meer gaan richten op de inhoud van de tekst.

Leerlingen die moeite hebben met spelling krijgen daar in de bovenbouw nog meer last van. Er komen steeds meer nieuwe spellingscategorieën bij en ook de werkwoordspelling krijgt vanaf groep 7 veel aandacht. Spellingsproblemen komen vooral naar voren bij het vrij schrijven. Het komt regelmatig voor dat een kind met dyslexie in een dictee laat zien een bepaalde spellingsvaardigheid of -regel wel te kennen, maar die vervolgens niet of inconsequent toepast in een vrije schrijfopdracht. In feite komt hierin het automatiseringsprobleem bij het spellen tot uitdrukking. We gebruiken in groep 5 t/m 8 dezelfde methoden als in groep 4 om de streefdoelen te halen.

6.7 Leesproblemen en spellingsproblemen in de bovenbouw

Niet alle kinderen met dyslexie worden in de onderbouw al opgespoord. Kinderen kunnen hun leesproblemen en spellingsproblemen soms jarenlang verbergen. Leesproblemen en spellingsproblemen van leerlingen in de bovenbouw kunnen verschillende oorzaken hebben: leerlingen die het technisch lezen in groep 3 en 4 redelijk vlot hebben geleerd, maar die vanaf groep 5 moeite hebben met begrijpend lezen.

Leerlingen bij wie in de voorgaande jaren de diagnose dyslexie al is gesteld, blijven moeite houden met het technisch lezen en spellen en dreigen steeds verder achterop te raken, omdat de motivatie om te lezen en te schrijven een bedreiging is.

Leerlingen die hun leesproblemen en spellingsproblemen tot dan toe hebben kunnen verbergen, maar in de problemen komen met de langere en meer ingewikkelde teksten en spellingscategorieën in de bovenbouw, vallen steeds meer uit. Het is mogelijk dat deze leerlingen dyslexie hebben en zich het lezen van woorden op een verkeerde manier hebben aangeleerd, namelijk niet via het verklanken, maar door het hele woordbeeld in het geheugen op te slaan.

Leerlingen met dyslexie dreigen in de bovenbouw steeds verder achterop te raken, omdat het lezen bij hen traag verloopt en relatief veel energie vraagt.

Hierdoor zijn ze steeds minder gemotiveerd om zelfstandig te lezen en oefenen ze steeds minder om een vlotte lezer te worden. Het is dus van het grootste belang om ook in de bovenbouw te letten op signalen van dyslexie.

6.8 Waar letten de leerkrachten van basisschool St. Aloysius op in de bovenbouw?

We werken in groep 5 tot en met 8 met vier toets- en signaleringsmomenten: oktober, januari, maart en juni. Tijdens de meetmomenten van januari en juni worden de lees- en spellingsvaardigheid, begrijpend lezen en rekenen getoetst bij alle leerlingen. De meetmomenten zijn onderdeel van het leerlingvolgsysteem. Voor de kinderen die niet goed kunnen lezen of spellen, wordt er ook getoetst in oktober en maart, tien schoolweken na de Cito. Na elk meetmoment wordt gekeken of de begeleiding in de periode daarvoor effect heeft gehad. De handelingsplannen kunnen daarna bijgesteld worden. De leerkracht voert dit plan in de klas uit. Bij de laatste meting in juni wordt bekeken wat het uiteindelijke effect is geweest van de begeleiding. Resultaten staan vermeld in het leerlingvolgsysteem en het rapport. In het rapportgesprek wordt dit met ouders besproken.

Tussenmeting oktober

De leerkracht toetst bij de zwakke lezers de leesvaardigheid. De leerkracht en de intern begeleider kunnen hierdoor zien of het kind nog vorderingen maakt. Zij gebruikt daarvoor diagnostische toetsen zoals: de Drie Minuten Toets (DMT), de AVI en het PI dictee.

Hoofdmeting januari

De leerkracht toetst bij elk kind middels Cito het niveau van begrijpend lezen, spelling, AVI (tekstlezen) en DMT (woordlezen). Het resultaat van deze toetsen wordt door de leerkracht vastgelegd in het leerlingvolgsysteem. De intern begeleider en de leerkracht bekijken wat het effect is van de begeleiding van de zwakke spellers en lezers in de periode ervoor.

Tussenmeting maart

De leerkracht neemt tussentijdse toetsen (DMT en AVI) af bij zwakke leerlingen van groep 5, 6, 7 en 8 die extra begeleiding krijgen voor lezen. De leerkracht kan hierdoor ook na verloop van tijd zien of de begeleiding werkt en eventueel de handelingsplannen bijstellen.

Hoofdmeting juni

In juni wordt middels Cito spelling en lezen getoetst en de resultaten worden verwerkt in het leerlingvolgsysteem ParnasSys. Ook nu wordt verder gediagnosticeerd met de AVI en DMT. De leerkracht kan nu bekijken wat het uiteindelijke effect is geweest van de hulp. De leerkracht maakt vervolgens samen met de intern begeleider een advies voor de begeleiding van de leerlingen in de volgende jaargroep.

Observeren in de bovenbouw

Naast het toetsen is het ook belangrijk dat de leerkracht goed observeert hoe een kind een lees- of spellingtaak uitvoert. Het maakt voor de begeleiding bijvoorbeeld verschil of een kind een woord of zin hardnekkig spellend blijft lezen of juist radend leest. Door een goede observatie van het lezen, krijgt de leerkracht informatie over werkhouding, lees- en schrijfmotivatie, concentratie, organisatie en planning van werk van een kind. Tegelijkertijd biedt het een mogelijkheid de emotionele reactie op de lees- en spellingproblemen in de gaten te houden. De observatiepunten die de leerkracht hanteert, zijn te vinden in hoofdstuk 4 van dit dyslexieprotocol.

6.9 Wat doen de leerkrachten van de bovenbouw als een mogelijke achterstand in taalontwikkeling is gesignaleerd?

In de bovenbouw is de hulp aan leerlingen met leesproblemen, spellingsproblemen en dyslexie gericht op:

Extra begeleiding

Extra begeleiding is er vooral op gericht om de technische lees- en spellingvaardigheden, het begrijpend lezen en het begrijpelijk schrijven van een tekst op een zo hoog mogelijk niveau te krijgen.

De methodes die hiervoor worden gekozen worden beschreven in het onderwijsplan.

Samen met ieder dyslectisch kind wordt jaarlijks een dyslexiekaart (zie bijlage 1) ingevuld.

Op deze kaart wordt aangegeven welke hulpmiddelen, compenserende en dispenserende maatregelen worden ingezet.

Motivatie

Naast aanpak van lees- en spellingsproblemen, is aandacht voor de blijvende motivatie van de leerling uiterst belangrijk. Het kind met dyslexie moet het gevoel hebben dat de leerkracht zijn probleem begrijpt en bereid is hem te helpen. Daarnaast is het van groot belang dat de leerling zelf begrijpt wat dyslexie is en ermee leert omgaan.

6.10 Tips voor ouders hoe zij hun kind in de bovenbouw kunnen helpen?

U kunt uw kind met leesproblemen of dyslexie in de bovenbouw op de volgende manieren helpen:

Letten op signalen

Omdat dyslexie lang niet altijd in de onderbouw wordt gesignaleerd, blijft het belangrijk om bedacht te zijn op signalen van dyslexie als blijkt dat:

- de leesontwikkeling niet vlot verloopt
- het kind tekenen van faalangst gaat vertonen bij lees- en spellingtaken
- het kind emotionele of gedragsproblemen ontwikkelt zonder duidelijke oorsprong.

Een eenvoudige manier om op signalen te letten is te luisteren als het kind hardop leest of onzinwoorden moet lezen. Bij het hardop lezen vallen het trage tempo en de vele fouten op. Bij onzinwoorden heeft uw kind geen steun aan het woordbeeld of houvast aan de betekenis van een woord in een zin. Onzinwoorden moeten letter voor letter verklankt worden. Dit kost kinderen met dyslexie opvallend veel moeite.

Overleg tussen ouders en school

Aan het begin van het schooljaar wordt de dyslexiekaart met ouders besproken en aan het eind van het jaar wordt de kaart geëvalueerd.

Hulp van ouders kan een goede aanvulling betekenen.

Wanneer u zich zorgen maakt kunt u natuurlijk eerder contact met de leerkracht opnemen.

Thuis extra ondersteunen

(Voor) lezen als dagelijkse kost! Wanneer uw kind niet zelf wil lezen, blijft voorlezen tot en met groep 8 (of zelfs later) belangrijk. Het liefst dagelijks. Hierdoor krijgt uw kind toch toegang tot de gewone kinderboeken die bij zijn/haar leeftijd past. Als ouder werk je hierdoor ook mee aan het voorkomen van een taalontwikkelingsachterstand. Kinderen ervaren zo dat boeken lezen leuk kan zijn. We attenderen u op de volgende tips:

- voorlezen voor het naar bed gaan is een goede manier om de dag af te sluiten: het kind komt tot rust en heeft iets leuks in het hoofd bij het in slaap vallen. En het is erg gezellig!
- het belangrijkste is dat de boeken kinderen aanspreken. Ze moeten ze leuk en spannend vinden

- tijdens het (voor)lezen kunt u af en toe stoppen en (open) vragen stellen. Hierdoor wordt het kind gestimuleerd om zijn eigen gedachten onder woorden te brengen. Bijvoorbeeld: "Wat vind je van...?", "Hoe denk je dat dit werkt...?", "Hoe gaat het verder...?", "Wat zou daarvoor de reden kunnen zijn...?"
- kinderen leren veel van de feedback die iemand geeft over de manier waarop ze lezen. Niet door te zeggen dit is fout, maar door ze een hulpmiddel (een strategie) aan te bieden. Bijvoorbeeld: "Lees de eerste letter nog eens?", "Spel het woord nog eens?", "Hak het woord eens in stukjes?", "Op welk ander woord lijkt dit woord heel erg?", "Welke regel heb je bij dit woord nodig?", "Welk ezelsbruggetje had je ook alweer bedacht?".
- Bij zelf lezen is het zaak een kind keuze te bieden uit verschillende soorten boeken, van lees- en informatieve boeken tot strips.
- Luisterboeken zijn ideaal als kinderen zelf moeite hebben met lezen.

Een belangrijk punt in de begeleiding van leerlingen met dyslexie is het uitbreiden van de effectieve leertijd. Elke nieuwe lees- en spellingvaardigheid moet bij uw kind veel intensiever geoefend worden dan bij het gemiddelde kind. Dat vraagt om veel herhaling en verwerken van lees oefeningen bij andere bezigheden. Als u zich hiervan bewust bent, kunt u creatief meedenken over de manieren waarop er ook thuis (ongemerkt) geoefend kan worden met lezen en schrijven. Om de beurt hardop voorlezen is een uitstekend hulpmiddel. Elke dag 10 minuten hardop voorlezen is daarbij een mooie regel. (beter 5 x 10 minuten dan 1 x 50 minuten). Uw kind moet thuis niet teveel gedwongen worden.

Als uw kind op school hulpmiddelen (zie hoofdstuk 7) gebruikt bij lezen en schrijven, is het belangrijk dat hij hiervan ook thuis gebruik kan maken, bijvoorbeeld bij het maken van huiswerk. Omgekeerd is het goed om ook met de leerkracht te delen wat thuis al ondernomen is om uw kind te ondersteunen en samen met de leerkracht te bekijken of daar ook in de klas mogelijkheden voor zijn. Extra oefenen van de basisvaardigheden vindt in principe op school plaats, maar kan thuis natuurlijk wel ondersteund worden wanneer het op een speelse niet-dwingende manier gebeurt. Ook met spelletjes, zoals scrabble of rummikub kan worden geoefend. Een ander alternatief zijn educatieve computerspelletjes.

7. Speciale maatregelen en hulpmiddelen

7.1 Welke leerlingen komen in aanmerking voor speciale maatregelen?

Alle kinderen met ernstige lees- en spellingproblemen komen op basisschool St. Aloysius in aanmerking voor speciale maatregelen. Wij houden ons goed op de hoogte van nieuwe aanpakken. Met of zonder dyslexieverklaring bieden we onze leerlingen naar onze mogelijkheden de hulp die zij nodig hebben.

De hulp die wij op basisschool St. Aloysius aanbieden bestaat uit:

- Maatregelen met als doel de vaardigheden te verbeteren
- Compenserende maatregelen
- Dispenserende maatregelen
- Sociaal emotionele maatregelen

Wanneer er dyslexie is vastgesteld wordt er gewerkt met een dyslexiekaart waarin de maatregelen die nodig zijn voor het kind vastgelegd worden voor een jaar.

Deze wordt samen met de leerling en de leerkracht ingevuld en ondertekend. Maatregelen die genomen kunnen worden, zijn:

Voorlezen van toetsen, vergrote versie van toetsen, een toets in een rustige ruimte maken, mondeling toetsen in plaats van schriftelijk, meer tijd om te leren, meer tijd om te maken, geen spontane leesbeurten krijgen, gebruik maken van een voorleesprogramma (Textaid), spelling niet beoordelen bij andere vakken, antwoorden invullen in het opgavenboekje, gebruik rekenmachine.

7.2 Citotoetsen en dyslexie

Algemeen

- Extra afnametijd zetten we in (met uitzondering van de toetsen op het gebied van technisch lezen).
- De toetsen mogen in meerdere delen afgenomen worden (met uitzondering van de toetsen op gebied van technisch lezen).
- Vergroten van de teksten van A4 naar A3.
- een toets van een lager niveau afnemen dan de standaard toets van het afnamemoment, het toetsen op maat.
- Voorlezen van de toetsen rekenen, woordenschat en de opgaven van begrijpend lezen.

Begrijpend lezen

- Het is altijd toegestaan om de leerling een toets van een lager niveau aan te bieden, het zogenoemde 'toetsen op maat'.
- In uitzonderlijke gevallen kiezen we ervoor om een leerling met ernstige leesproblemen voorafgaand aan de toetsafname de teksten zelf alvast door laten lezen, bij voorkeur in dezelfde week als waarop de toets wordt afgenomen. De betreffende leerling mag de bijbehorende opgaven niet zien en de teksten mogen uiteraard niet worden nabesproken. Voorlezen van deze toets doen we op de St. Aloysius niet, we hanteren daarbij het toetsprotocol van Het Sticht en Cito.

8. Bouw!

8.1 Wat is Bouw!?

Bouw! is een interventieprogramma waarmee leesproblemen bij risicoleerlingen in groep 2 t/m 4 effectief kunnen worden voorkomen. Het kind leert, de tutor stuurt en de computer begeleidt. Wetenschappers van de Universiteit van Amsterdam (hierna UvA) hebben aangetoond dat de combinatie van gestructureerde computeroefeningen met gerichte ondersteuning van de tutor, zeer effectief is.

8.2 Preventieve aanpak

Een preventieve aanpak helpt leesproblemen voorkomen in plaats van 'genezen'. De beschreven preventieve benadering met Bouw! stelt scholen in staat vroegtijdig proactief te handelen in plaats van wachten op het ontwikkelen van leesproblemen en achteraf remediëren. De aandacht verschuift naar het tijdig ontdekken van risicolezers en het geven van aangepaste instructie.

8.3 Starten midden groep 2, begin groep 3

Uit onderzoek blijkt Bouw! het meest effectief wanneer er halverwege groep 2 gestart wordt (Zijlstra, 2015). Waarom is de vroege start zo belangrijk? Door kleuters met een laag beginnende geletterdheid te laten werken met Bouw! krijgen zij meer zelfvertrouwen en daardoor ook meer motivatie om te leren lezen. Als een kleuter iets moeilijk vindt, zal hij of zij er geen interesse voor ontwikkelen en de activiteiten ook minder actief meedoen of bepaalde taakjes niet kiezen. Sommige kleuters hebben meer expliciete instructie nodig dan andere om goed voorbereid naar groep 3 te gaan. Als een kind eenmaal een leesprobleem heeft is het veel moeilijker om gemotiveerd te blijven en loopt het kind een risico om in een negatieve spiraal terecht te komen. Door vroeg te starten, kun je dit dus voor zijn. De inzet van Bouw! vanaf begin groep 3 is ook onderzocht en effectief gebleken. Dan wordt meestal uitgegaan van de uitkomsten van de herfstsignalering. De St. Aloysius kan kiezen om Bouw! op een later moment in te zetten.

8.4 Visie van Samenwerkingsverband SWV de Eem

Uitgangspunt voor SWV de Eem is dat leerlingen met lees- en spellingproblemen zo vroeg mogelijk, en waar mogelijk preventief, worden ondersteund. Dat betekent dat SWV de Eem een preventief arrangement biedt dat bij eerste vermoeden van dyslexie wordt ingezet. Naast vroegtijdige interventies is er een gezamenlijke opdracht om de dyslexiezorgketen goed vorm te geven waarbij innovatie, kosten en kwaliteit centraal staan zodat er duurzame dyslexiezorg geboden kan worden.

Het interventieprogramma Bouw! is een passende interventie binnen de totale aanpak van dyslexiezorg in de regio. Daarnaast is Bouw! een interventie op zorgniveau 3 en opgenomen in het protocol leesproblemen en spellingsproblemen.

De scholen zijn getraind en hebben Bouw! ingevoerd/ geïmplementeerd binnen de aanpak lees-en spellingsproblemen op de school.

8.5 Poortwachter

De koppeling van Bouw! aan de school wordt als maatwerk geleverd en houdt rekening met de wet op de privacy. In de werkwijze rondom dyslexie in de regio wordt er ingezet op een preventieve aanpak. Naast de inzet van Bouw! heeft SWV de Eem de poortwachtersfunctie. De behandeling van kinderen met ernstig vastgestelde EED is primair de verantwoordelijkheid van de dyslexiezorg, maar door één aanmeldingsloket te realiseren

wordt de monitoring van de dyslexiezorg meer gewaarborgd. Deze aanmelding gaat altijd onder begeleiding van de intern begeleider van de St. Aloysius. Op basis van diverse rapportages, waar de informatie van Bouw! er één van is, wordt er gestreefd naar een significante afname van dyslexiezorg-aanvragen in de regio over 5 jaar.

8.6 Het werken met BOUW!

De Bouwcoördinator is de spil in de implementatie van Bouw! binnen de school. Op St. Aloysius is deze rol gegeven aan de leescoördinator. Zij:

- Weet welke wetenschappelijke, inhoudelijke en praktische aspecten er spelen rondom Bouw!
- Is in staat om op een effectieve wijze leiding te geven aan de implementatie en borging van het programma Bouw! binnen de school;
- Kent de achtergrond van dyslexie en weet hoe risicoleerlingen worden gesignaleerd;
- Heeft inzicht in de theoretische uitgangspunten van Bouw! en kent de structurele opbouw van het programma;
- Weet tutoren op de juiste wijze te betrekken;
- Is in staat om schoolteam en ouders te betrekken en betrokkenen te motiveren.

Voor het werken met BOUW! Op de scholen is het nodig dat er diverse betrokkenen getraind worden: Bouw!-coördinatoren, (leerling)tutoren, vrijwilligers, leerkrachten en onderwijsondersteuners. SWV de Eem organiseert voor hen een aantal keer per jaar diverse trainingen.

Door de juiste inzet van ICT in het primaire proces zorgt de school ervoor dat:

- De motivatie om te leren toeneemt;
- De leerprestaties verbeteren;
- Het leerproces efficiënter wordt.

8.7 Visie, beleid en uitvoering St. Aloysius

Door een goede en tijdige signalering en intensieve begeleiding bij ons op de St. Aloysiusschool, zijn we in staat om onze leerlingen vroegtijdig passende hulp te bieden. Daarbij staat leesplezier en motivatie voorop.

We gebruiken het programma Bouw! vanaf halverwege groep 2 aan de hand van een supervisor en tutoren. Daarnaast bieden we Ralfi-lezen aan vanaf januari groep 3 tot en met groep 8 in geval van zorgniveau 3 door de leerkracht en/of onderwijsassistent.

We streven ernaar om vroegtijdig leesproblemen te signaleren (in groep 2) en preventief te behandelen om zo het aantal diagnoses dyslexie te verlagen. Deze begeleiding wordt omschreven in een handelingsplan in ParnasSys.

De leescoördinator op de St. Aloysiusschool is Lia van Diermen. Zij heeft de starttraining van Bouw! gevolgd bij Lexima. Ze is coördinator van onze school inlog Bouw! en maakt de leerlingen in het programma Bouw! aan. Ze instrueert ouders en de supervisor. Ze maakt voor iedere leerling een schrift met de inlogcodes. Ze bewaakt de voortgang en draagt zorg dat het programma volledig wordt doorlopen. Na afloop van het programma maakt Lia een uitdraai van de lessen uit het leerlingaccount en geeft deze aan de intern begeleider.

De leerkracht van groep 2 en 3 signaleren of leerlingen uitvallen op lezen en overlegt met de intern begeleider en leescoördinator. De verantwoordelijkheid ligt bij de leerkracht.

Uitvoerend is de onderwijsondersteuner Rick van Otten, hij heeft supervisie over de tutoren van de bovenbouw. Hij helpt als er problemen zijn bij het opstarten van het programma. Hij houdt in de gaten of het programma Bouw! zorgvuldig wordt uitgevoerd. Hij monitort of de

tutor gemotiveerd blijft. Hij is daarover in contact met de leescoördinator. Als het programma “klaar” is, wordt het met de leerling gevierd op school, de supervisor viert dit met de tutores en de leerling.

De intern begeleider, Anneke Pietersen, is verantwoordelijk voor de zorgleerlingen. Zij monitoren of de plannen staan ingevoerd en worden bijgehouden.

De leescoördinator maakt leerling-accounts aan op www.lexipoort.nl verwijderd leerlingen als het is afgesloten. Ze deelt de codes met de intern begeleider en de supervisor.

De intern begeleider monitort het abonnement Bouw, het handelingsplan in Parnassys, maakt beleid en volgt de leerling online.

De supervisor begeleidt de tutores bij de uitvoering van het programma Bouw! en neemt contact op met het klantportal als er ICT-problemen zijn. Bouw! tutores worden opgeleid door de supervisor. Ze leren hoe ze moeten omgaan met het programma, de leerling en de overdracht.

Er zijn voldoende chromebooks op school. De tutores pakken de chromebooks, starten deze op en voeren de inlogcodes in.

Als een leerling met zorg op lezen naar groep 3 gaat, zijn ouders al op de hoogte. De ouders worden tijdens de eerste kerens van Veilig Leren Lezen per mail of in een 10-minutengesprek op de hoogte gehouden van de voortgang. Als de leerling bij de herfstsignalering uitvalt worden de ouders meteen op de hoogte gehouden. Er wordt toestemming gevraagd voor deelname aan het programma. Ouders van nieuwe Bouw! leerlingen krijgen een filmpje te zien (<https://www.youtube.com/watch?v=VI9xKz5cxsU>) met uitleg over het programma per mail, daarbij worden ze uitgenodigd op school om over het programma te leren.

In de praktijk werken we twee keer per week van half negen tot kwart voor negen met Bouw! De bovenbouwleerlingen nemen de chromebooks mee en gaan op een vaste plek in de school zitten. Gemotiveerde bovenbouwleerlingen (in samenspraak met de leerkracht van groep 8) worden tutor.

De toetsen worden door de tutor onder begeleiding van de supervisor afgenomen.

In de vakanties gaan ouders door met 2 x 15 minuten oefenen per week. Als de toets plaatsvindt, dan moet dit wachten tot de supervisor deze op school aanmaakt. De ouders maken herhalingslessen.

Tussenevaluatie met betrokkenen is nodig. Deze evaluaties nemen we mee in de contactmomenten met ouders (startgesprek, november-gesprek, twee rapportgesprekken) De leerling is daarbij aanwezig.

Bijlage 1

Dyslexiekaart

Van: _____

Groep: _____

Datum: _____

De leerling heeft recht op de hieronder aangekruiste maatregelen:

- Voorlezen van toetsen
- Vergrote versie van toetsen
- Een toets in een rustige ruimte of een rustige plek maken
- Mondelinge toetsen in plaats van schriftelijk (per toets in overleg)
- Niet meerekenen van spelling bij toetsen die niet over spelling gaan (maar wel aangeven in het werk)
- Meer tijd om toetsen te maken (1/3 van de tijd extra)
- Meer tijd om toetsen te leren, namelijk: .....
- Geen onvoorbereide leesbeurt in de klas
- Antwoorden aangeven in het opgavenboekje in plaats van op een apart formulier
- Gebruik maken van een voorleesprogramma
- Gebruik mogen maken van een rekenmachine bij sommen die niet met hoofdrekenen te maken hebben

Handtekening leerling:

_____

Handtekening leerkracht:

_____

Bijlage 2.

Leesonderwijs en dyslexie - St. Aloysius

Er wordt dagelijks leesonderwijs gegeven aan de groep. Stil lezen wordt ingezet, boeken lezen wordt gestimuleerd, er wordt in de groep voorgelezen. De wijze waarop we technisch lezen geven, staat beschreven in het onderwijsplan Technisch lezen (zorgniveau 1).

De leerling leest in januari en juni de 3 woordkaarten van DMT. (M3: 2 woordkaarten)
Is de niveauwaarde van het totaal aantal woordkaarten hoger dan 2,5: de leerling blijft in zorgniveau 1.

Als de niveauwaarde <2,5 is, dan heeft de leerling extra hulp bij het lezen nodig (zorgniveau 2). Er wordt extra aandacht besteed in de groep aan het lezen, zoals extra lezen, de ster-aanpak bij Veilig Lereren Lezen, extra roetsjen, samen lezen met een tutor, etc. Beschrijf deze aanpak in de groepsaanpak Technisch Lezen in ParnasSys.

Deze leerling krijgt tien weken na de hoofdmeting nogmaals de DMT om te meten of de extra hulp voor rendement heeft gezorgd bij het extra lezen van de leerling (15 april en 15 oktober) Deze toets wordt individueel ingevoerd en voer je in als de vorige versie (bijvoorbeeld: op 15-01-2020 M4 afgenomen, dan 15-04-2020 weer M4 invoeren). Dit is een tussenmeting en is verplicht om af te nemen bij leerlingen in zorgniveau 2 en 3.

Ligt de DMT-score hoger dan niveauwaarde 2,5: de leerling gaat naar zorgniveau 1.
Ligt de DMT-score tussen niveauwaarde 1,0-2,5: de leerling gaat naar zorgniveau 2.
Ligt de DMT-score lager dan niveauwaarde 1,0: de leerling gaat naar zorgniveau 3.

In zorgniveau 3 bieden we op St. Aloysius voor de zwakke lezers:

- **Bouw!** (preventief online leesprogramma) starten na de voorjaarsvakantie in groep 2 of starten in groep 3. In groep 4 wordt het programma afgemaakt. Rick en Lia coördineren, Anneke wordt op de hoogte gesteld. Ouders werken 2x per week 15 minuten met hun kind met Bouw! In totaal 60 minuten intensief extra leesonderwijs per week.
- **Ralfi-lezen** voor leerlingen die geen Bouw! volgen. Bied vijf dagen in de week 10 minuten dezelfde tekst aan. Een leerkracht of RT'er moet deze begeleiding bieden, in groepen niet groter dan 4 leerlingen tegelijk. Op deze site vind je teksten en uitleg over de manier waarop Ralfi-lezen wordt ingezet: www.ralfilezen.nl
- Stimuleer ouders om **lees-kilometers** te maken thuis met hun kind. Stimuleer ouders en kinderen om naar de bibliotheek te gaan en vooral veel leesplezier te behouden. Samen lezen, voorlezen, Roetsjen kan thuis. Ralfi lezen kan ingezet worden thuis als extra oefening, maar telt absoluut niet mee als officiële begeleiding, ouders zijn geen professional.

Houdt de voortgang in zorgniveau 3 uitvoerig bij in een individueel **handelingsplan**. Een standaard plan kan je ophalen in Parnassys, "Technisch lezen en Spelling extra". Schrijf deze individueel voor de leerling in zorgniveau 3. Schrijf minimaal eens per maand een stukje in het plan bij de uitvoering. Hoe leest de leerling? Leest de leerling de woorden in stukjes? Heeft de leerling moeite met automatiseren? Keert de leerling letters om? Gebruikt de leerling intonatie? Is het een radende lezen? Kost het de leerling veel energie? Wat merk je bij andere vakken? Is de leerling gemotiveerd?

Neem in zorgniveau 3 bij voorkeur zelf de DMT bij de leerling af en noteer in de uitvoering van het handelingsplan wat opvalt. Neem in het plan evt. ook zorgen over spelling mee en beschrijf deze aanpak ook.

Vraag hulp aan de intern begeleider als er vragen over zijn, de inhoud van dit plan steekt nauw voor een eventueel onderzoek.

Blijft de niveauwaarde van DMT tijdens de *hoofdmetingen* lager dan 1,0 en er is langer dan 8 maanden een intensief aanbod in zorgniveau 3 geboden?

Ouders en school kunnen bij de Poortwachter Dyslexie een aanvraag indienen voor een beoordeling of de leerling in aanmerking komt voor een onderzoek.

Gesprekken met ouders over een vermoeden van dyslexie gaan altijd samen met de intern begeleider. Uitleg over de procedure zijn gesprekken die met ouders, leerkracht en intern begeleider wordt gepland. Spreek met ouders altijd over “een vermoeden van dyslexie.” Blijf de leerling aanmoedigen en motiveren, complimenteren over wat er goed gaat. Aanpassingen in het lesprogramma zo min mogelijk doen voordat dyslexie is vastgesteld, indien nodig: overleg met de intern begeleider.